

Sandsynlighedsregning

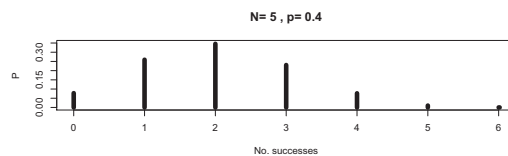
5. forelæsning

Bo Friis Nielsen

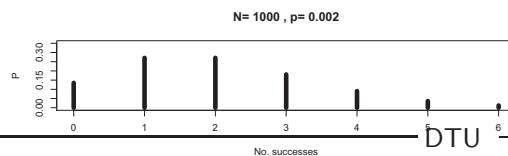
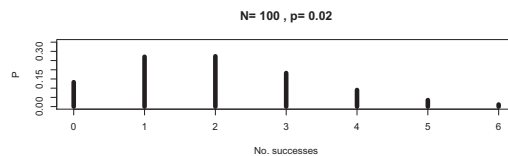
Matematik og Computer Science
Danmarks Tekniske Universitet
2800 Kgs. Lyngby – Danmark
Email: bfn@dtu.dk

Poisson-fordelingen

En binomialfordelingen med mange forsøg, hvert med lille sandsynlighed.

n stor
 p lille
 np moderat.

Dagens emner afsnit 3.5 og 4.1

- Poissonfordelingen

$$P(X = x) = \frac{\mu^x}{x!} e^{-\mu}$$

- Kontinuerte stokastiske variable

- ◊ Tæthed (density):

$$f(x) \geq 0, \quad \int f(x)dx = 1 \quad P(X \in dx) = f(x)dx$$

- ◊ Middelværdi, varians (momenter): $E(X) = \int x f(x)dx$

- Normalfordelingen: $f(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma} e^{-\frac{1}{2}\left(\frac{x-\mu}{\sigma}\right)^2}$

- ◊ Den centrale grænseværdisætning

Eksempler på Poissonfordelte variable (?)

- Antal børn født i et kalenderår i Danmark med en given sjælden sygdom.
- Antal radioaktive henfald i en prøve indenfor et bestemt tidsrum.
- Antal komponenter i en batch der er defekte.

Sandsynlighedsfordelingen for $X \sim \text{Pois}(\mu)$

$$P(X = x) = \frac{\mu^x}{x!} e^{-\mu}$$

kan findes som grænsen af $\text{Bin}(n, \mu/n)$ for $n \rightarrow \infty$

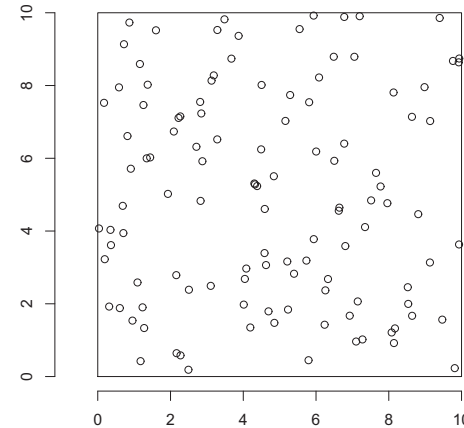
Momenter i Poisson-fordelingen

Vi får middelværdi:

$$E(X) = \mu \quad \text{og varians:}$$

$$\text{Var}(X) = E(X^2) - \mu^2 = \mu$$

Poisson punktprocessen (scatter)

Antagelser (p. 229)

Antagelse 1: Ikke multiple forekomster, hvert punkt eller forekomst har særskilt placering

Antagelse 2: Tilfældighed. Alle disjunkte delområder med samme areal bliver "ramt" med samme sandsynlighed og uafhængigt af hinanden.

"Poisson Scatter Theorem" (p. 230):

Punktprocessen har en intensitet (tæthed) λ så:

Antallet af forekomster i et område B er $\sim \text{Pois}(\lambda|B|)$

Antallet af forekomster i disjunkte områder er uafhængige.

Overvejning

Hvis to Poisson-punktprocesser overlejres, er resultatet en ny Poisson punktprocess. Intensiteten i den nye process er summen af intensiteterne i de to komponenter.

Udtynding

Hvis hvert punkt fjernes fra en Poisson-punktproces med sandsynlighed $1 - p$ (bibeholdes med sandsynlighed p), er resultatet en ny Poisson-punktproces med intensitet $p \cdot \lambda$.

Middelværdi for Poissonfordeling

$$E(X) = \sum_x x f(x) = \sum_x x P(X = x) = \sum_{x=0}^{\infty} x \frac{\mu^x}{x!} e^{-\mu}$$

- Lidt manipulation med summen giver

$$\begin{aligned} \sum_{x=0}^{\infty} x \frac{\mu^x}{x!} e^{-\mu} &= \sum_{x=1}^{\infty} \frac{\mu^x}{(x-1)!} e^{-\mu} = \mu e^{-\mu} \sum_{x=1}^{\infty} \frac{\mu^{x-1}}{(x-1)!} \\ &= \mu e^{-\mu} \sum_{y=0}^{\infty} \frac{\mu^y}{y!} = \mu e^{-\mu} e^{\mu} = \mu \end{aligned}$$

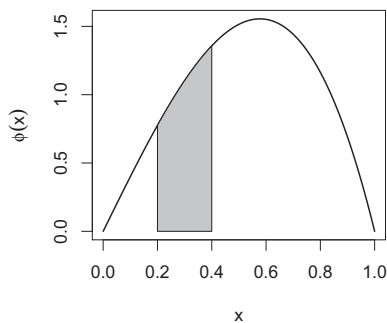
$$Var(X) = \mu$$

Ligefordelingen (uniform) side 264-265

- Politiet ønsker at udspørge en bestemt personage angående en sag om nogle forsvundne høns. I den forbindelse spekuleres der over, hvor man kan finde ham. Man antager, at han befinder sig på landevejen mellem København og Kalundborg.
- Politimesteren i Slagelse spekulerer over hvad sandsynligheden er for at finde Knud Erik Omstrejfer i Vestsjællands amt?
- Hvordan kunne vi gribe det an?

Tætheden $f(x)$ af en kontinuert S.V.

Sandsynligheder findes som arealet under kurven (s. 260)

$$P(a < X < b) = \int_a^b f(x) dx$$

NB! Sammenfatning s. 262-263

En funktion $f(t)$ er en tæthed hvis

1. $f(t) \geq 0$ for alle t
2. f er *normeret*, d.v.s.

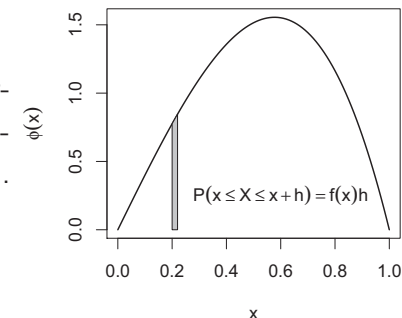
$$P(-\infty < X < +\infty) = \int_{-\infty}^{\infty} f(t) dt = 1$$

Tætheder fortolket som sandsynligheder

For en kontinuert stokastisk variabel er alle punktsandsynligheder 0.

Sandsynligheden for at observere en observation i en omegn h af x findes som $hf(x)$.

Middelværdi og varians (side 261)

Generelt erstattes beregninger af summer (for diskrete variable) med integraler (for kontinuerte variable)

Eksempelvis

$$E(X) = \int_{-\infty}^{\infty} x \cdot f(x) dx \quad E(X^2) = \int_{-\infty}^{\infty} x^2 \cdot f(x) dx$$

Vi har stadig den meget vigtige beregningsformel

$$\text{Var}(X) = E(X^2) - (E(X))^2$$

Ligefordelingen

$$f(x) = \begin{cases} c & \text{hvis } a < x < b \\ 0 & \text{ellers} \end{cases}$$

Hvad er så c ?

$$\begin{aligned} 1 &= \int_{-\infty}^{\infty} f(x) dx \\ &= \int_{-\infty}^a f(x) dx + \int_a^b f(x) dx + \int_b^{\infty} f(x) dx = 0 + (b-a) \cdot c + 0 \\ c &= \frac{1}{b-a} \end{aligned}$$

Beregning i ligefordelingen

Spm: For $a < x < y < b$ find $P(x < X < y)$

Svar:

$$P(x < X < y) = \int_x^y f(u) du = c(y-x) = \frac{y-x}{b-a}$$

Sandsynligheden er altså den del af intervallet fra a til b , der udgøres af intervallet fra x til y .

Antag at X er en stokastisk variabel med tæthed

$$f(x) = \begin{cases} c & \text{hvis } a < x < b \\ 0 & \text{ellers} \end{cases}$$

Spørgsmål 1

Lad $U = (X - a)/(b - a)$. Værdimængden for U er

- 1 $(0; 1)$
- 2 $(0; b/(b-a))$
- 3 $(-\infty; \infty)$
- 4 $(a/(b-a); b/(b-a))$
- 5 Oplysningerne i teksten er ikke tilstrækkelige
- 6 Ved ikke

Normalisering/standardisering

$$U = \frac{X - a}{b - a} \Leftrightarrow X = a + (b - a)U$$

$$\begin{aligned} E(X) &= \int_{-\infty}^{\infty} xf(x)dx = \int_a^b xf(x)dx \\ &= \frac{1}{2} \left[\frac{x^2}{b-a} \right]_a^b = \frac{a+b}{2} \end{aligned}$$

Alternativt

$$E(X) = E(a + (b - a)U) = E(a) + (b - a)E(U) = a + (b - a)\frac{1}{2}$$

Antag at X er en stokastisk variabel med tæthed $f(x) = cx(1 + x)$ for $-1 < x < 0$, og 0 ellers.

Spørgsmål 2

Værdien af c er

- 1 -6
- 2 1
- 3 2
- 4 6
- 5 $f(x)$ kan ikke være en tæthed
- 6 Ved ikke

Variansberegning

$$Var(X) = Var(a + (b - a)U) = (b - a)^2 Var(U)$$

$$Var(X) = (b - a)^2 (E(U^2) - (E(U))^2)$$

$$E(U^2) = \int_0^1 u^2 du = \frac{1}{3}$$

$$Var(X) = (b - a)^2 \left(\frac{1}{3} - \left(\frac{1}{2} \right)^2 \right) = \frac{(b - a)^2}{12}$$

Opgave 4.1.3 (modificeret)

Lad X være en stokastisk variabel med tæthed $f(x) = cx(1 + x)$ for $-1 < x < 0$, og 0 ellers.

Spm: Find værdien af c .

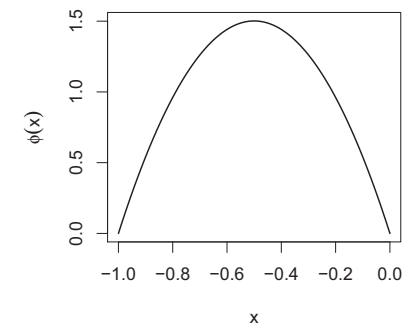
Svar: Vi kræver

$$\int_{-\infty}^{+\infty} f(x) dx = 1$$

... og finder

$$\int_{-1}^0 cx(1 + x) dx = -\frac{c}{6}$$

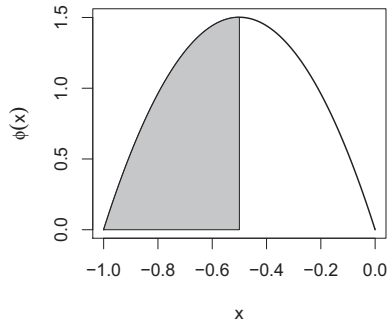
altså $c = -6$.

Spm: Bestem værdien af $P(X \leq -\frac{1}{2})$

Svar: Da fordelingen er symmetrisk om $-\frac{1}{2}$ får vi

$$P\left(X \leq -\frac{1}{2}\right) = \frac{1}{2}$$

Svar:

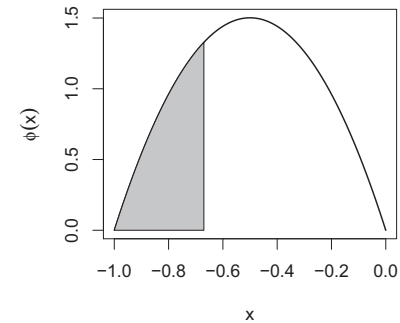
Vi benytter sammenhængen mellem tæthed og sandsynlighed side 260 eller side 263

$$P\left(X \leq -\frac{2}{3}\right) = \int_{-1}^{-\frac{2}{3}} cx(1+x)dx = c \left[\frac{1}{2}x^2 + \frac{1}{3}x^3 \right]_{x=-1}^{x=-\frac{2}{3}}$$

Med $c = -6$ får vi

$$P\left(X \leq -\frac{2}{3}\right) = \frac{7}{27}$$

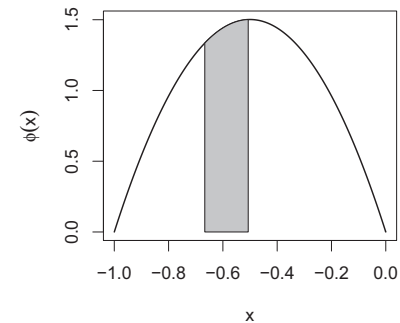
Spm: Bestem værdien af $P(X \leq -\frac{2}{3})$

Spm: Hvad er $P(-\frac{2}{3} \leq X \leq -\frac{1}{2})$

Svar:

$$P\left(-\frac{2}{3} \leq X \leq -\frac{1}{2}\right) = \frac{1}{2} - \frac{7}{27} = \frac{13}{54}$$

Spm: Hvad er middelværdi og varians af X ?

Svar: Middelværdien er $-\frac{1}{2}$ ud fra symmetrien.

Vi finder $E(X^2)$

$$E(X^2) = -6 \int_{-1}^0 x^2 \cdot x(1+x) dx = \frac{6}{20}$$

...og dermed

$$\text{Var}(X) = \frac{6}{20} - \frac{1}{4} = \frac{1}{20}$$

Den centrale grænseværdisætning side 268, (196)

- I naturen/teknikken observeres ofte en "klokkeformet" fordeling
- Dette understøttes teoretisk netop af CGS
- En sum af mange bidrag er (tilnærmelsesvist) normal fordelt når intet enkeltbidrag "dominerer" summen
- Formen (formlen!) for normalfordelingen fremkommer netop gennem udledningen - beviset - for CGS

En række generiske modeller

- Forskellige ingeniørtekniske problemstillinger:
  - ◊ Hvor mange ulykker sker der i et vejkryds
  - ◊ Tidsafstanden mellem to pakker i et kommunikationsnetværk
  - ◊ Vægt/mængde angivelse af et kemisk produkt
  - ◊ Antal positive respondenter i en markedsanalyse
- og varianter heraf

Normalfordeling - udtryk og egenskaber side 266-267, 477, 484-485

Hvis $X \sim N(\mu, \sigma^2)$, så:

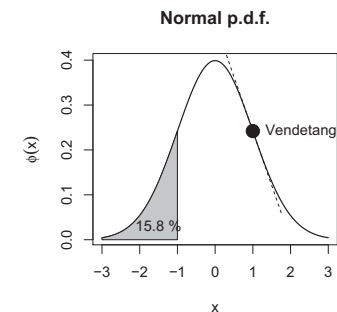
X har tætheden

$$\phi(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}\left(\frac{x-\mu}{\sigma}\right)^2}$$

$$\text{Middelværdi } E(X) = \mu$$

$$\text{Varians } \text{Var}(X) = \sigma^2$$

$$\text{Spredning } SD(X) = \sigma$$

Den standardiserede normalfordeling

$$X \sim N(\mu, \sigma^2) : P(a < X < b) = \int_a^b \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}\left(\frac{x-\mu}{\sigma}\right)^2} dx$$

De normalfordelte variable bevarer under affine transformationer:

$$c_1X + c_2 \sim N(c_1\mu + c_2, c_1^2\sigma^2)$$

Vi kan *standardisere* X :

$$Z = \frac{X - \mu}{\sigma} \sim N(0, 1)$$

$$P(Z \leq z) = \int_{-\infty}^z \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}t^2} dt = \Phi(z)$$

Opgave 4.1.8

Vægtmålinger af en metalklump formodes at være uafhængige og identisk fordelte (I.I.D.), med middelværdien af 12 gram og standardafvigelse 1.1 gram.

Spørgsmål:

Hvad er sandsynligheden for at en enkelt måling er mellem 11.8 og 12.2 gram under antagelse af, at de enkelte målinger kan beskrives ved en normalfordeling?

Vi betragter en stokastisk variabel X , der er standard normal fordelt.

Spørgsmål 3

Sandsynligheden $P(0 < X < 0.001)$ findes (eventuelt approksimativt) til

- 1 0.001
- 2 $\Phi(0.01) - \frac{1}{2}$
- 3 $\frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}0.001^2}$
- 4 $\Phi(0)$
- 5 $\frac{0.001}{\sqrt{2\pi}}$
- 6 Ved ikke

Hvor Φ som sædvanlig betegner fordelingsfunktionen for en standardiseret normalfordelt variabel.

Svar:

Lad W betegne vægten på en måling. $W \in normal(12, 1.1^2)$

Spørgsmålet kan nu formuleres: Bestem $P(11.8 < W < 12.2)$.

Transformér til standardiseret normalfordeling:

$$\begin{aligned} P(11.8 < W < 12.2) &= P(11.8 - 12 < W - 12 < 12.2 - 12) \\ &= P\left(\frac{11.8 - 12}{1.1} < \frac{W - 12}{1.1} < \frac{12.2 - 12}{1.1}\right) \\ &= \Phi(0.1818) - \Phi(-0.1818) = 2 \cdot 0.0714 = 0.1428 \end{aligned}$$

Spørgsmål:

Beregn sandsynligheden for at gennemsnittet af 100 målinger ligger i intervallet [11.8 gram; 12.2 gram]

(er normalfordelingsantagelsen nødvendig her?)

Standardisér: Indfør

$$Z = \frac{\bar{W} - \mu}{\frac{\sigma}{\sqrt{n}}} = \sqrt{n} \frac{\bar{W} - \mu}{\sigma} \sim N(0, 1)$$

Omformulér spørgsmålet til at gælde Z :

$$P(a < \bar{W} < b) = P\left(\sqrt{n} \frac{a - \mu}{\sigma} < \sqrt{n} \frac{\bar{W} - \mu}{\sigma} < \sqrt{n} \frac{b - \mu}{\sigma}\right)$$

$$= P\left(\sqrt{n} \frac{a - \mu}{\sigma} < Z < \sqrt{n} \frac{b - \mu}{\sigma}\right) = \Phi\left(\sqrt{n} \frac{b - \mu}{\sigma}\right) - \Phi\left(\sqrt{n} \frac{a - \mu}{\sigma}\right)$$

Vi finder

$$P(11.8 < \bar{W} < 12.2) = P(-1.818 < Z < 1.818) = 0.9312$$

Svar:

Lad W_i betegne resultatet af den i 'te måling.

Lad $\bar{W}$ være gennemsnittet $\bar{W} = \frac{\sum_{i=1}^{100} W_i}{100}$

Spørgsmålet er altså:

$$P(11.8 < \bar{W} < 12.2)$$

Ifølge C.G.S. (s. 196) er $\bar{W}$ approksimativt normalfordelt

Sum $S = \sum_{i=1}^n W_i$: $S \sim N(n\mu, n\sigma^2)$	Gennemsnit $\bar{W} = S/n$: $\bar{W} \sim N\left(\mu, \frac{1}{n}\sigma^2\right)$
---	---

Afsnit 3.5 og 4.1

Poissonfordelingen

$$P(X = x) = \frac{\mu^x}{x!} e^{-\mu}$$

- Kontinuerte stokastiske variable

◇ Tæthed (density):

$$f(x) \geq 0, \quad \int f(x) dx = 1, \quad P(X \in dx) = f(x) dx$$

◇ Middelværdi, varians (momenter): $E(X) = \int x f(x) dx$

$$E(g(X)) = \int g(x) f(x) dx, \quad E(X^k) = \int x^k f(x) dx$$

- Normalfordelingen: $f(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}\sigma} e^{-\frac{1}{2}\left(\frac{x-\mu}{\sigma}\right)^2}$ $Z = \frac{X-\mu}{\sigma}$

◇ Den centrale grænseværdisætning